

De Heraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 19 December 1915. N°. 1978.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 2.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdaggen f —.12 per regel.

„Tezamen als in barensood“.

(KERSTFEEST 1915)

Want wij weten, dat het gansche scheppel te samen zucht, en te samen als in barensood is tot nu toe. Rom. 8 : 22.

Aangrijpend is de bittere tegenstelling tusschen 't zalig Kerstfeest, dat weer ingaat, en de onzalige vredeverstoring, die schier heel de Christenheid, dood- en verderfzand, verdeelt. Het is of Bethlehem's kribbe scherper dan wat ook ons aan komt klagen, dat zulk een heilsche toestand als we thans doorleven, en die dan toch door Christen-Staatslieden en Christenvolken in 't leven is geroepen, een smaad voor onzen Heiland is en oordeel over zijn beïjders brengt. De eerste Christenen, en zoo ook de Apostelen, hebben nimmer een Kerstfeest gevierd. Ons Kerstfeest kwam eerst in veel later eeuw op, maar het bedoelde dan toch te zijn niet alleen verspreiding over alle naties en volken van jubelzangen, maar ook een viering van onze eenheid in Christus; en nu reeds ten tweeden male wordt de orgeltone van Bethlehem door het gebulder van 't geslacht schier overstemd. En of men nu dezen terneergeslagen jubel van Bethlehem al poogt te doen opleven door Kerstboom en Kerstgeschenk; altemaal oud-heidensche gebruiken; die men overnam; hierna kan niet vergoed wat uit zijn aard een aanklacht tegen heel Europa's Christenheid is. Het is de Kainsgeest, en niet de geest van 't Kindeke van Bethlehem, die op 't slagveld 't bloed der duizenden en tienduizenden vloeit. En toch heeft 't karakter van ons Kerstfeest nooit recht verstaan, wie zich inbeeldde, dat reeds in Efrata's velden het engelengehoor den eeuwigden vrede inzette. Er is ja op 't Kerstfeest de heugenis van het aaminnige Kindeke in de kribbe, er is de zalige herinnering van de Engelverschijning aan de Moedermaagd, en de herders uit Efrata die komen aanbieden, brengen 't voorspel van 't halleluja dat straks heel ons werelddeel zal doen juichen; ja, zelfs de Wijzen uit 't Oosten spreken van de missie van het heilig Kindeke voor heel ons menscheelich geslacht. Het was of er in Bethlehem Efrata voor een oogenblik een hemelsch tafereel van Boven was nedergedaald. En in een oogenblik van heilige aangrijping kondt ge er als inleven, dat 't nu ook op aarde onder de kinderen der menschen iets als een heilig Engelenleven worden zou, maar toch, hoe spoedig wordt die glans niet overschaduwd, en maakt teleurstelling van het verdoolde hart zich meester. Immers toen dan nu eindelijk de profetie van Immanuel in vervulling ging, en hij die onze Vrede is, geboren werd, kon 't schier niet anders, of wie er van hoorde verwachtte, dat dan nu ook het hemelsche Koninkrijk zich op onze aarde ontplooiën zou en dat het einde der dingen nabij was. Zoo ge Daniel en Zacharia uitdondt, was van de profeten ook in Juda geen andere voorstelling uitgegaan, dat dat met Davids grooten Zoon het einde van de worsteling aanstonds in zou treden, en dat, was Immanuel geboren, 't „alles uit God, door God en tot God“ de vervulde wet van ons menscheelich leven zou worden. En hierin nu juist zag, wie in zoo hooge verwachting geleefd had, zich schier vlijmend teleurgesteld.

Hoor 't maar in Zacharia's lofzang: „Een verlossing zou komen van onze vijanden, dat we onzen God dienen mochten zonder vrees, in heiligheid en gerechtigheid al de dagen onzes levens, en zulks wel door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezoeken zou de Opgang uit de Hoogte, om zoo onze voeten te richten op den weg des Vredes“. De groetenis van den Engel Gabriël schenkt zulk een hooge verwachting te vervullen. Immers in Nazareth vloede 't van zijn lippen, dat God aan het Kindeke uit Maria's schoot den troon van zijn vader David zou geven, en dat deze over het huis Jakobs Koning zou zijn in der eeuwigheid, zoodat zijn Koninkrijk geen eind zou wezen. Ook den herders in Efrata's velden klom gelijke toon van eeuwigden vrede toe, „Vrede op aarde, in de menschen en welbehagen“. En eerst met Simeon kwam de wanklant. Ook hij toch roemt wel in 't heil, dat nu voor alle volken bereid is, een licht tot verlichting der heidenen en tot heerlijkheid van Israël, maar straks vloet over Simeons lippen het bange woord: „dat dit Kindeke gezet werd tot een val en opstanding, en tot een teeken dat weder-sproken zou worden, opdat de gedachten uit veler hart openbaar zouden worden“. En deze heel andere profetie loopt tenslotte zelfs uit op de aankondiging, dat reeds Maria

zelve in de angsten die te wachten waren, ook als moeder zou worden ingewikkeld. Ook een zwaard zou door haar eigen ziel gaan. Er was derhalve niet alleen het wonder Kindeke van Bethlehem, maar er was ook de aankondiging van zijn weer sterven, en van een worsteling die na zijn sterven volgen zou. En dit nu konden de eerste Christenen, ja zelfs de apostelen tot na den Pinksterdag, niet in zich opnemen. Steeds was het Israels verwachting geweest, dat uit Davids huis de volksheld in Godes glorie zou opstaan, om de volken terug te werpen, Israël vrij te maken, en diens heilige scepter over heel de wereld te doen heerschen, maar dan ook in de stellige hoop, dat alle strijd hierna uit, alle worsteling hierna voltooid zou zijn, zoodat, kwam 't heilige Kindeke, dan nu ook alle zonde en jammer zou worden teniet gedaan, om nu aanstonds, hier op aarde, onder den scepter van dien toegejuichten Koning, het einde aller dingen, en daarmee het rijk van eeuwige heerlijkheid te doen ingaan. Zoo en niet anders hadden Maria en Jozef, hadden de discipelen, en allen die Jezus het Hosannah toeriepen, het zich voorgesteld. Niet eerst later, maar nu reeds zou het rijk van eindeloze heerlijkheid ingaan. Het lijden dezer wereld was nu geleden. Aan Israël zou nu het Koninkrijk worden opgericht. Gods majesteit zou triomfeeren!

Wat de vromen in Israël, en met hen een Zacharias en Anna de profetesse, de herders van Efrata en een Simeon in den tempel verbeidden, was dat 't nu aanstonds zijn zou ingaan van de heerlijkheid, die aan Israël was toegezegd, en een nu zonder verwijl zich openbaren van de heerlijkheid Gods. Het zou nu worden het lam dat met den wolf verkeerde; het zou zijn een nieuwe aarde onder den nieuwen hemel, niet eerst na eeuwen, maar nu aanstonds reeds; en het was de nu geboren Messias, die deze idealen ommekeer als ware het binnen een menscheelich tijd zou tot stand brengen. Wie 't zoo verbeide, greep het ideaal, alsof 't nu reeds terstond zou verwezenlijkt worden. Van wat hier tegen als hinder zou intreden, hadden de herders noch de Wijzen uit het Oosten geen gis of aanonding. Was metterdaad in Maria's Kindeke de Messias der Vaders, de Verlosser Israels en de Koning der heerlijkheid geboren, dan, zoo beielden zij 't zich in, kon de rijpe, volle vervulling van de aloude profetie ook niet langer toeven. Dat het nog een bange worsteling zou kosten, ontkenen ze niet. Maar die worsteling die nu kwam, zou dan ook de laatste, die worsteling zou kort, en ze zou op eenmaal beslissend zijn. Zoo hun het leven niet te onverwachts werd afgesneden, zouden zij als in eigen persoon zelve aan die worsteling deelnemen, en er het einde van beleven mogen. Van verder uitstel was nu geen sprake meer. De gedachte van de komst van den Messias was in hun ideale opvatting steeds op 't engst verbonden geweest met den eindtriomf. Zoolang de Messias nog uitbleef, had de geloofsblik zich wel op verre toekomst moeten richten, maar nu het Kindeke in de Kribbe lag, en in dat zalig Kindeke de belofte der Vaders als onder aller bereik verkeerde, nu kon het opgroeien en het straks zich openbaren van dat Kindeke niet anders dan tot wederoprichting van het Koninkrijk leiden. En was eenmaal dat Koninkrijk hersteld, dan zou wel ook hier op eenmaal de ontzettende worsteling uitbreken, die eerst doorleefd was tusschen God en Satan, tusschen Israël en zijn vijanden, tusschen den Messias en zijn belagers, doch dan zou de beslissing ook op eenmaal komen, zou final zijn, en ons den triomf van de zaak van Jehovah brengen. Alle zonde en ongerechtigheid, alle jammer en alle ellende zou dan door de Openbaring van Gods wonderen macht en majesteit op eens in 't niet wegzinken. De zonde zou, volkomen verzoend, in de diepte der zee zijn weggevoerd, en de verre landen zouden er zelfs getuigen van zijn, dat de heerlijkheid inging. Meer nog, al wie aan Israels roeping vasthield, zou er zelf straks in deelen. Vandaar het hooggespannen karakter dat van meet af de verwachting van wat er uit en door Jezus worden zou, droeg, en hoe dikwijls Jezus ook onder zijn discipelen die geestelijke overspanning besteed en afwees, het hield aan. Zelfs nog na de Opstanding van den Christus en na zijn hemelvaart, bleef dit ideale grijpen standhouden. Eerst met den Pinkstergeest kwam het tot stilstand, al kan niet ontkenen, dat zelfs nog na den grooten Pinksterdag tot zelfs onder de apostelen steeds weer een inkorten van de tusschenperiode uit hun heimwee naar de Voleinding opkwam.

De teleurstelling voor wie in zulk verbeiden en verwachten waren opgegroeid, moest dan ook aangrijpend en pijnlijk zijn.

In heel dezen kring der vromen uit die dagen kon men het zich niet anders voorstellen, of 't zou nu alles op eens gaan, en toch, het bleek alras, dat de eindtriomf niet nu reeds en op eenmaal, doch eerst na zooveel eeuwen later en alzo niet dan in tweeën, zou tot stand komen. En wat hierna samenhang, en niet minder spande, was, dat in stee van den Koning der heerlijkheid, de Man van Smarte onder hen bleek om te wandelen, en dat als schijnbare uitgang van zijn verschijning niet de kroon en het diadeem, maar het kruis en de doornenkroon voor hem bestemd was. Waar op hemelchen lichtgans gehoopt was, ten slotte niets dan donkere schaduw. Het einde, dat ze gehoopt hadden dat nu in idealen zin door zou breken, verschoven naar een onberekenbare toekomst. En in stee van een eeuwigden vrede dien ze waanden, dat nu in zou gaan, het uitbreken van een nog veel heftiger worsteling dan ooit in 't verleden Gods volk benauwd had. Alzo scheen 't in elk opzicht een booze realiteit, die schier alles wedsprak, wat ze in hun ideale opvatting gehoopt hadden. En al stond nu hier tegenover de openbaring van Jezus wonderen macht, de aangrijpende bezieling, die van zijn woord uitging, de schier betoverende indruk, dien zelfs een hoofdman aan 't Kruis van hem opving, dit alles boeide en bond wel. Ze konden dan ook hun Jezus niet loslaten. Judas bleef in zijn doodelijke zonde geheel alleen en op zich zelf staan. Maar toch, de teleurstelling viel niet weg te cijferen, het liep van meet af zoo heel anders dan ze 't zich hadden voorgesteld. Het sloeg alles zoo bitterlijk tegen. En toen nu in het eind hun Jezus wegstierf voor hun oogen, bracht straks wel de Opstanding weer verademing, en werd ze gevolgd door de hemelvaart van Jezus, maar ook bij die hemelvaart liep 't alles weer op niet anders uit dan op een profetie, op een looze belofte. „Deze Jezus zal alzo wederkomen, gelijk hij hem ten hemel hebt zien hennenvaren.“ Zoo bleef de triomf ook hier nog altoos uit. Het laatste alles zich weer op in een ideale verwachting, waar de realiteit zoo bitter hard tegenin vloefde. Straks kwam 't zelfs tot vervolging. Jacobus stierf reeds op 't schavot. En zoo op Pathmos niet de heerlijke verschijning van den Christus ware gevolgd, zou zelfs 't beeld, de aftekening, de voorstelling hun ontbroken hebben van de glorie, waarin het Kindeke van Bethlehem eens bij zijn Parousie triomfeeren zou.

Reeds de Kribbe, in stee van de Koninklijke wieg, was een teleurstelling geweest. Ook de betrekkelijke armoede, die zich in die doeken en windstelen uitsprak, had wat bevreemden moest. De vlucht naar Egypte bracht zelfs angst. De kindermoord van Bethlehem moest een schok in aller gemoed te weeg brengen. Toch kon dit alles nog alles dof voorspel zijn geweest, om straks den hoog toon van glorie te schitterender te doen uitkomen. Maar toen in Nazareth eerst, en straks in de drie jaren van Jezus' omwandeling, naar den maastaf van het reële, 't al bleef bij een niet hebben waar hij zijn hoofd zou nederleggen, en in zooverre een achterstaan zelfs bij de vossen die helen, en bij de vogelen des hemels die nesten hadden, en ten slotte niet de Kroon maar het Kruis hem opwachte, en de bittere dood een leven afneefte waarvoor aller hoop zich gevestigd had, toen kwam van zelf de breuke in het geloofsbesef, en eerst zoo kon toen, tegenover de donkere schaduw van Golgotha, de glans van het morgen-rood der geboorte van Jezus opglinsteren. En zoo nam dan ook eerst van lieverlede het Kerstfeest in Christus Kerk vorm en wezen aan. Historie en Profetie kwamen nu allengs beide tot haar recht. Eenerzijds de Profetie, die op eens vooruit greep en doorreikte tot in de heerlijkheid van het einde, en anderzijds de Historie die ons den niet bloed als bedroepen weg uitteekent, waarlangs 't van zonde en ellende tot glorie en majesteit komen zou. Het is uit de verwarring van die beide, dat onder Israël van ons en onder de ketteren in Christus Kerk steeds alle misstand is opgekomen, en het is de roep die aan Christus Kerk niet mag betwist worden, dat ze, zij 't ook al met veel misgreep, toch ten slotte altoos tot het helder onderscheid tusschen Historie en Profetie is terug gekeerd. De historie riep om 't nog eeuw na eeuw geboren worden van Gods uitverkorenen; de historie kon niet afdalen van de geleidelijke ontwikkeling waarin eerst de rijkdom van het Evangelie aan uitschitteren. De historie was 't die de krachten Gods die in heel de Schepping scholen, eerst van eeuw tot eeuw in 't licht

kon doen uitkomen; de historie alleen kon 't diepe wezen van zonde en afval ontdekken; en straks evenzo alleen de historie den rijkdom doen schitteren van het medicijn dat de hemelsche Medicijnmeester hiertegen bereiden zou. Maar juist daarom kon de historie niet volstaan, en moest aan de Historie de Profetie, en ten slotte zelfs de Apocalypse worden toegevoegd. Dit toch is thans deze beide die diepgaand onderscheid, dat de Historie het verloop der dingen, de Profetie de samenvatting van het doen Gods in één enkelen greep ons voorhoudt. De historie gaat, als we ons zoo uitdrukken mogen, den slakkengang van schrede tot schrede, van stap tot stap, en daarom zoo stil en langzaam de rol van 't leven afrollend, dat ge ten slotte allen samenhang uit 't oog verliest, en uw blik niet meer vast op 't geheel kunt zetten. Zelfs in uw eigen leven valt dit reeds zoo moeilijk. Hoe telkens moeten we niet uit al de schijnbaar nietige bijzonderheden van ons leven tot ons zelfbesef terugkeeren, om de eenheid, den samenhang, de ontplooiing van ons leven te verstaan. Wie las ooit een biografie, dat niet de waarde van 't stuk geheel afhing van de vraag, in hoeverre het den Schrijver gelukt was, het beeld zelf van zijn held terug te brengen uit al de details van zijn leven en sterven. En zoo nu ook toont de Heilige Schrift 't ons.

Lees en herlee de Profetieën in de Heilige Schrift maar, en steeds ziet ge opnieuw, hoe er geen sprake van is, dat in de Profetieën achtereenvolgens alle bijzonderheden aan elkander worden geregen. Geheel omgekeerd wordt reeds in het Paradijs al wat te komen staat en worden zal, in de één grote gedachte samengevat ons getekend in den kop van den Satan en de verzenen van het Vrouwenzaad. De Profetie toont u nimmer hoe 't kleed uit draad en vezel geweven werd, maar hangt 't voor u op in zijn voltooiden vorm, dat u door schoonheid boeit. Ze zegt u, wat er uit 't alles, dat u boeit, worden zal. Ze doorwandelt niet met u elk slingerpad, maar leidt u aanstonds naar de poorte toe, wier ontsluiting u de wereld der heerlijkheid in 't zielsog zal doen glinsteren. Het gaat in de Profetie uit de eeuwigheid van vóór de Schepping op eenmaal door tot in de eeuwigheid, waarin al 't geschapene zich voleinden zal. En dit nu is 't, wat ook op ons Kerstfeest ons bezielen komt. Die Moedermaagd, die herders in Efrata, dat Engelenlied, die wijzen uit 't verre Babylon, en dan dat heilig Kindeke, in de doeken gewonden en liggende in de Kribbe, — het heeft alles geen zin en geen sprake, zoo God niet over dat alles de heilige Profetie, in 't Woord vervat, had doen uitgaan. Dat wonder Kindeke in de kribbe draagt in zich en zal tot volle openbaring brengen de Eere Gods, den Vrede in de Schepping, en 't welbehagen Gods in 't menscheelich. Hoe, dat wordt er niet bij verhaald, aan de historie wordt hier 't woord niet gegund, 't lang verhaal van wat eeuw na eeuw te komen stond, zou thans de stilte der aanbidding breken. En dit nu juist drukt Christus Kerk in haar Kerstfeestvrijet uit. In den glans van dat Kerstfeest trekt wie er in mee aanbiddend mag, zich voor die twee etmalen als uit de harde realiteit van 't leven terug, om zich in de ideale samenvatting van het groote der Verborgenheden weer te verlustigen. Op 't Kerstfeest gaat 't ons om dat Kindeke, en zelfs van Jezus verleden en toekomst is hier verder niets te hooren, noch hoe hij leed en op Golgotha schijnbaar onderging. Zelfs de Verlosser Jezus boeit ons hier niet. Wat ons hier aangrijpt onze zalige gewaarwording wekt, is dat Kindeke, en in dat Kindeke de profetie, maar als profetie in een verborgen, schuilende eenheid 't al samengevat, en dan 't verzinken in stille aanbidding, dat 't dat Kindeke in de windelen en in de Kribbe is, in welks geboorte het lot van heel onze wereld, ja van 't heelal besloten ligt, en uit wien en door wien eens, op den tijd door God in de historie bepaald, de Vole, de eeuwigde heerlijkheid komen zal.

De Historie is Gods geheimenis, en een geheim, dat eerst als 't geschied is, zich voor ons ontdekt. De Historie kennen we eerst van achteren, niet van te voren. Het is de Historie die de Vader in zijn eigen macht gesteld heeft, en die daarom niemand voorspelt, zelfs niet de Zoon. De Profetie daarentegen kondigt vooruit aan wat te komen staat als 't eindresultaat, en waarop 't alles zal uitloopen. Vandaar dat we op 't zalig Kerstfeest ons uit de historie die zich om ons beweegt, terugtrekken, ons van wat om ons geschiedt isoleren, en afzien van wat op aarde het leven der volken beroert, om ons in te denken en als in te leven in het ideaal, gelijk dit in de Profetie voor ons schitteren mag. En

zoo nu staat 't ook met ons Kerstfeest tegenover den ontzettenden oorlog. Te vereenigen zijn die beiden niet. Ook in de Historie van 't heden kunnen we ons op 't Kerstfeest niet verdiepen noch verliezen. Er is van een wapenstilstand op ons Kerstfeest gerept, en het zou heerlijk zijn zoo 't daartoe komen kon. Maar al komt zulk een daadwerkelijke wapenstilstand niet tot stand, om waarlijk met volle overgave van uw hart, voor uzelf en voor uw gezin en in uw Kerk het Kerstfeest te kunnen vieren, moet ge voor een wijle toch een wapenstilstand in uw eigen besef laten gelden tusschen het Kindeke in de Kribbe en 't zwaard dat op 't slagveld woedt. Van de Historie van het heden maakt ge uw viering van 't Kerstfeest los, om met een geestelijk vergezicht als in te leven in den triomf van het Godsrijk dat komt. Altoos weer 't Onze Vader, en dan het : uw Naam worde geheiligd, uw Koninkrijk come, en straks de ziel als uitgaande in de slotperiode: „Want U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, Amen“. Op ons Kerstfeest moet ge van Jezus eerste komst op eenmaal naar de wederkomst van uw Koning als overspringen, en valt wat daar tusschen in licht, als uit uw vrijgemaakt besef weg. Uw Kerstfeest is een vorm die zaliger doet inleven in het heilige ideaal, om straks, met nieuwen moed, weer af te dalen in de vaak zoo sombere realiteit. Van beide moet ge de kunst verstaan. Wie op religieus gebied niet anders kent dan de Profetie en hierin zich als baadt, mist de gave die zoo onmisbaar is voor het ingaan in het praktische leven. Maar dan ook omgekeerd, wie 't ideaal met zijn zielsog niet meer prijsgeven kan, dooft voor zijn zielsbesef de lichten daar boven, de lichten van het ideale uit, neigt tot somberheden, en stuit ten slotte met zijn geloof op de zelfs door uw geloof niet te rijmen onoverkwijkelijkheid van het reële leven. Ge moet daarom afzien van elk ijdel pogen, om 't idealisme uwer Christelijke hoop met wat ge beleeft in de realiteit overeen te brengen. Van die twee sluit 't één steeds het ander uit. Op Kerstdag jubelt uw ziel, al is het dat ge u in de telegrammen van het oorlogsveld verliest. En die oorlog, en wat u deert in uw gezin, en wat ge onder tegenspoed in uw zaken tobt, het moet bij de Kribbe van Bethlehem alles van uw zielsbesef afgescheiden. Buiten de reële wereld, moet ge u, op Kerstdag in 't zalig ideaal terugtrekken. En juist wie dat doet, zal, als hij morgen weer met den golfslag van 't leven heeft te worstelen, vol kracht en met onbezweken moed tegen het dreunen van dien golfslag kunnen inworstelen.

Onder die harde tegenstelling ziet met u, naar het apostolisch woord, heel de Schepping, al 't scheppel als met opgestoken hoofde nu uit, verbeiden de openbaring der kinderen Gods in heerlijkheid. Ook hier is barensood en barenstrang. 't Is al in barensood, betuigt de man van Tarsen, tot nu toe. Naar Gods oorspronkelijk bestel ging al 't worden, al 't ten leven komen, al 't baren in onverlette levensvreugd toe. Eerst de zonde wrong dat voortbrengen van wat uit 't heden opkomt, als in barensood saam. „Met smarte zou nu de zondige vrouw haar kindkens baren“. Wederom in Bethlehem's wondere betekenis is het de Vrouw, die in 't Kindeke de eeuwige verlossing te baren komt. En hieraan nu aansluitend, wijst er het apostolisch woord ons op, dat er nu nog een tweede barensood, een tweede barenstrang, volgen moet, en dat 't deze tweede en dan laatste barensood zijn zal, waaronder alle scheppel zucht en zuchten moet. Niet in één instantie is het heil gewrocht en afgedaan. Voor alle scheppel moet de Verlossing twee instanties doorloopen. Eerst komt de instantie van het innerlijk overgezet zijn, en dan de tweede instantie van de worsteling om tot het einde door te breken, en onder dat doorbreken gezuiverd, verreed, verhoogd te worden. Het is ons gezalig ik, dat uit dien barensood moet geboren worden. Hierbij nu gaan de kinderen Gods voorop, omdat hen 't geloof bezielt. Nog niet een ziele is 't. Het hangt alles nog aan het geloof, dat juist 't nog niet gezien grijpen moet, om 't straks als door barensood zich toe te eigenen. Maar al gaan Gods kinderen voorop, alle scheppel volgt mede. Reeds zagen we de Engelen, de herders en de mannen uit Babylon bij de Kribbe verschijnen. En zoo gaat 't door. Zoowel de Profetie als 't Onze Vader toch wijzen u op een eeuwige toekomst, die niet daarin zal bestaan, dat gij zelf in haar wegraakt, en nu enkel den hemel kennen zult, maar dat veel eer heel dit aardrijk, met alle soorten van leven, die God eenmaal in de Schepping geformeerd heeft, met Gods kinderen tot een ongeschonden aanzijn zal opwaken. Dat nu is, wat de Schrift het baren noemt, een baren, van barensood onaf-